

Maksuton Kaukopalvelu 2018?

Antti Virrankoski

Kaukopalvelupäivä 16.2.2017

PARLIAMENT
OF FINLAND

Miksi maksuton kaukopalvelu kansallisella tasolla olisi hyvä ajatus?

- Julkisin varoin hankittua aineistoa, johon kansalaisille pitäisi tarjota tasavertainen mahdollisuus ja pääsy
- Julkisin varoin hankitulle painetulle aineistolle pitäisi löytää käyttäjiä ([Ranganathanin lait](#))
- Avoimuuden periaatteen toteutuminen (avoin tiede ja tutkimus, avoin data jne.)
- Rahaliikenne, taloushallinto ja kaukopalveluprosessit kevenisivät
- Aineiston yhteiskäyttö: kokoelmat ovat erikoistuneet ja eriytyneet

Suomen yliopistokirjastojen neuvosto

SYN 28.5.2012:

*”OKM:n lainsäätäjän tulkinnan jälkeen todettiin, että meillä on juridinen mahdollisuus **siirtyä yhteiseen hinnastoon** lähettävän kaukopalvelun osalta (kirjastojenväliset lainat) sekä clearing-systeemin käyttöön otosta näiden lainojen laskutuksessa (oltava yliopistojen suostumus)”*

Kohta voi olla liian myöhäistä

- Lukukausimaksut ja kokoelmien rajut karsinnat saavat pelkäämään yliopistojen sulkeutumista
- Korkeakoulut on pantu kilpailemaan keskenään myös liiketaloudellisesti (omakustanteisuus ei enää riitä)
- ...mutta toisaalta AMK-kirjastot näyttävät ottavan aivan toisen suunnan
- kolmaaltalta monia erikoiskirjastoja on viime vuosina lopettanut tai yhdistetty muihin kirjastoihin
- Onko tulevaisuudessa tietellisillä kirjastoilla kilpailevat suljetut kokoelmat, joista ei saa ulkopuolinen mitään edes rahalla?
 - ainoa hyötyjä on tiedekustantaja
 - e-aineiston myötä näin tapahtuu joka tapauksessa
- Jo jonkin aikaa on tullut monesta suunnasta viestiä, josko yliopistokirjastojen painetun kokoelmien saatavuutta pitäisi rajoittaa

Jaana Heikkilä:

Kyselytutkimus maakuntakirjastojen kaukopalveluhenkilöstölle
(opinnäyte)

- Toisaalta ei kannateta kaukopalvelun asiakasmaksujen lopettamista
- Mutta toisaalta kirjastokimppojen välistä maksuttomuutta pidetään hyvänä
- Alueellisen ja kansalaisten välisen tasavertaisuuden puute huolestuttaa
- Lisäksi hintojen yhdenmukaistamista toivottiin ja erityisesti yliopistokirjastojen korkeita hintoja moitittiin

Kaukopalvelusuoritteista ja laskuista 1

- Kaukopalvelusuoritteiden kustannuksista monenlaisia arvioita 20-55 euron väliltä
- Tosin kustannuslaskenta ei ole korkeakoulujen välillä vertailukelpoista (ks. SYN:in [kysely](#) 2014)
- Kaukopalvelun välittömiä kustannuksia pyritään kattamaan asiakasmaksuilla ja toisia kirjastoja laskuttamalla
- Ainakin kolmea eri käytäntöä:
 - Ei maksuja
 - Laskutetaan kirjastoa ja asiakasta
 - Laskutetaan kirjastoa ja asiakasta + laskutuslisä

Kaukopalvelusuoritteista ja laskuista 2

- Yliopistokirjastoissa 62 320 annettua kaukolainaa (KITT: 2015)
- Jos jokainen suorite olisi keskimäärin 25€ olisi kokonaiskustannus n. 1,58 milj. eur.
- Jos todellinen kustannus olisi 50eur olisi hinta jo yli 3 milj. eur.
- Laskutetuista summista vaikeata saada kokonaiskuvaa, mutta muutaman yliopiston tietojen perusteella kustannukset eivät tule katetuksi (kaikki maksulliset palvelu: 7,5 milj. eur. – kaukopalvelun osuus ehkä n. 10%)
- Laskut joko yksittäisinä tai koonteina – joka tapauksessa kyse on pienehköistä laskutettavista summista
- Samaan aikaan kaikkialla on taloushallintoa vähennetty, keskitetty tai ulkoistettu
- Mikä on pienten summien laskuttamisen kustannustehokkuus?

Kaukopalvelun todelliset kokonaiskustannukset

- Pitäisi laskea ainakin nämä
 - Henkilöstökulut (palkat) kaikkine sivukuluineen
 - Materiaalikustannukset (paperit, tulosteet, saateliuskat, muu toimistotarvike)
 - Lähetyskustannukset (postitus ja kuoret/paketit)
 - Yleiskustannukset (jokaisella organisaatiolla oma laskentamalli, joka kattaa tilat, infrastruktuurin, hallinnon, yhteiset tarvikkeet ja yhteiset muut menot, alv)
 - Minkä lisäksi eri organisaatioilla on omat overheadit (yliopistoilla ns. rehtorin raha)
 - Ja nykyään saattaa olla vielä tuotto-odote (kate)

Kaukopalvelumaksuja ohjataan säädöksin:

- [Kaukopalvelun käsikirja](#) (mm. maksuperustelaki)
- Tarkoittaako tämä yksiselitteisesti sitä, että rahan on liikuttava jokaisen tilauksen yhteydessä?
- Voisiko lain kirjaimen täyttää jotenkin toisin? (vrt. OKM:n kanta)
- Voisiko kaukopalveluprosessista tehdä vielä yksinkertaisemman sekä kirjastoille, asiakkaille että taloushallinnolle?

ryhmätyöskentelyä iltapäiväkahvin lomassa 13:45 – 15:00

- 1. mikä nykytilanteessa on esteenä kirjaston välisen kaukopalvelun maksuttomuudelle/laskuttomuudelle?**
- 2. mikä voisi olla yhteinen toimintatapa tai malli, jonka avulla voisimme toteuttaa kirjastojen välisen kaukopalvelun maksuttomuuden tai ainakin laskuttomuuden?**
- 3. Mitä voisi seurata, jos kaukopalvelulaskutuksesta tai –maksuista luovuttaisiin (kirjastojen välillä)?**
- 4. Muuta mieleen tulevaa kaukopalvelun nykytilasta**

Klo 15 yhteenveto

- Valitkaa ryhmästä sihteeri ja joku, joka esittelee ryhmän ajatukset muille ryhmille!

Ryhmäjako

Ryhmä 1

Holappa Anne
Grönroos Susanne
Kari Päivi
Heiskanen Tero
Qvick-Kansanaho Carina Gabriella
Rouvinen Pirjo
Tolppanen Sami
Partanen Anneli
Kivinen Anne

Ryhmä 2

Räisänen Markku
Virta Sari
Ahvensalmi Merja
Luoto Pirjo
Myntti Hannele
Nolvi Tuomas
Penttinen Mika
Laamanen Anita
Kallio-Kokko Tytti

Ryhmä 3

Kammonen Sisko
Nikka Eija
Vuorio Pirjo
Vänskä Arja
Juttula Pasi
Heikkilä Leena
Ahonen Harri
Lahti Jonna

Ryhmä 4

Kalakoski Ritva
Valtonen Ritva
Mättö Merja
Thomasfolk Ann-Charlotte
Sarmiento Nina
Kajava Eija
Siikavirta Leeles
Cederberg Maarit

